

This e-book was digitized from an original copy by the West African Research Association for the African Language Materials Archive (ALMA) project. Original funding for this project was provided by [UNESCO](#) and the [Council of American Overseas Research Centers \(CAORC\)](#) in cooperation with the [West African Research Association](#) and [Columbia University](#).

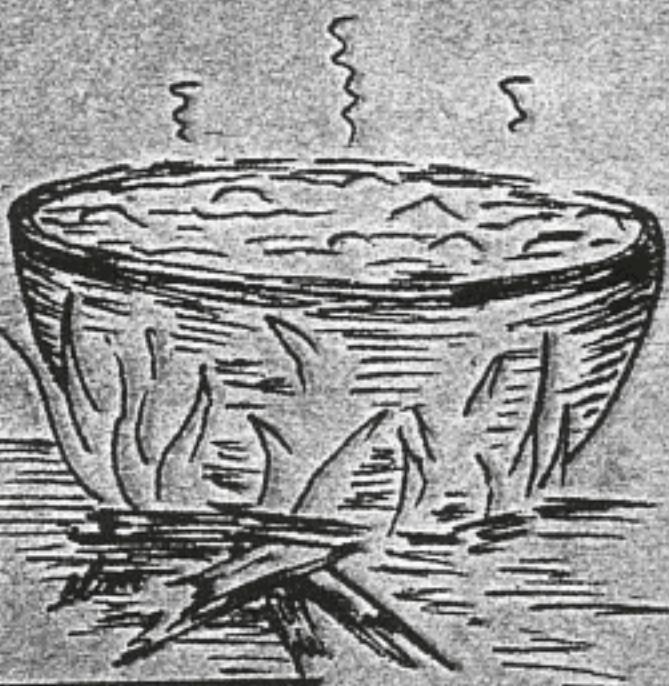
Please see the following web sites for more information about the ALMA project, contributing authors, and more titles in the series.

- Digital Library for International Research catalog: <http://catalog.crl.edu/search~S16>
- African Language Materials Archive (ALMA): <http://www.dlir.org/e-books.html>
- African language materials including interviews in video and PDF versions, documentary video, translation work, and bibliographies can be viewed at <http://alma.matrix.msu.edu>.

Tinndi

J.I.L. LIBRA
Dakar

89663
cou

TINNDI

Fowru e Bojel
Fowru e Mbeewa
Fowru e Boti jeedidji

Contes d'animaux
L'hyène et le lièvre
L'hyène et la chèvre

Racontés en langue pulaar par:

Samba COULIBALY

L'hyène et le sept chevreaux
(ce dernier étant une adaptation d'un
conte par les frères GRIMM)

Traduit et adapté en langue pulaar par :

Amadou TALL et Samba COULIBALY

Série pulaar no. 3

Société Internationale de Linguistique
B.P. 2075,
Dakar,
Sénégal.
novembre 1988

TINNDOL HAKKUNDE FOWRU E BOJEL

Meedii wadde sahaa gooto, fowru e bojel yetti anniya yahde ina ngawoya. Eden nganndi noon hakkunde fowru e bojel booyii bujitaade.

Gooto e maabbe fof yetti saakit mum, fertiima haa feewi, loggitii kala do logginoo, footii kala gudde gonnoode heen, be pokkiti, be njaabani maayo.

Ndeen be njettiima, kambe fof be mberti, be kooti wuro. Be lelii haa weeti, be njehi yeewtoyaade maanaam reftooyaade. Nde be ngari, be tawi saakitaaji maabbe didi di njaggi ko liingu ngoottu. Bojel wii fowru:

-- Tawde hannde njaggu-den ko liingu ngoottu, a accat mi nawa mi faama, so yehii haa weetii so en njaggii didi nawaa.

Fowru wii mo:

-- Eey, dum ina feewi haa maayi, jaango so en njaggii didi dey mi nawat.

Bojel jaabii, wii:

-- Wonaa ko miin wii maa noon, mi faamtataa konggolam.

Bojel yetti liingu ngu, nawi faamoyi. Ndeen yehii haa weetii, be ndawi, be njaggi liddi didi. Bojel wii mo:

-- A yii ko mbiino-maa-mi hanki dey, en njaggii didi. Addu liddi didi di mi faamoya dumen, jaango so tawii en njaggii nayi, nawaa.

Fowru wii:

-- Miin, ko duum Burani mi, ko mbii-daa ko, ko dum mbadat-mi. Duum noon, naw, jaango ko miin jeyi nayi di, a nanii?

Ko jaango noon haadata. Be ngoori noon, Be ngoori noon haa huunde nde burti hanjadi gaandal fowru, faamii woni ko e

fuunteede, diiri too, wii ina hirbira noon bojel, ina tawoya dum galle mum. Ndeen bojel sooyniima omo ara tan, haabbi hoore, lelii ina fettoo, wii mo:

-- Aan, haniki ngondu-daa ko maleede, sabu be mbii liddi haniki di, sinno tawiino tan ko jom doole naamnoodi ko heen maayataa. Miin noon wadnoodi mi pamaro doole, nde naam-mi di nde haadani mi tan ko e naaw. Haniki fof mi daanaaki, ko tiimoowo gooto haalani mi dum hannde. Aan ngondu-daa nih ko maleede haniki, sabu so a nawiino liddi di moyyataa e maa.

Fowru saayi, fuuntaama. E oon sahaa, be mbayli sawru mbaggu. Be yettii pellital wadde liggey goddo. Sabu ko bur-daa neddo yoyde ko fof, so tawii hande fof ada fuuntira dum gedel gootel, maa meed nde weemti. Ko duum wadi, bojel ne wayli sawru mbaggu, wii fowru:

-- Jooni ko nih mbadeten, tawde wonii jamma o beyi mbaalata ko yahde e nder wuro he, ar njaggen heen ngoota kirsene dum gila jamma, nawen teew o mooftoyen dum ladde gila yimbe tinaani. So tawii weetii subaka, nawen jeyngol men e ndiyam men e labbe men, naatoyen haa nder ladde tuulaa-heelaa, cakko-den les ledde suubde, ndefen teew o naamen tawa hay gooto tejkataa en.

Fowru wii mo:

-- Ko kaal-daa ko, ko noon mbadeten.

Jamma ari, be njaggi mbeewa ndimara, kaarba no feewi, payba, keewba bellere, be kirsene dum, be kutti, be ngubbi kolce de e hoore nde e nguru ngu, be ndoondii teew o, be mooftoyi ladde.

Ndeen be pinii subaka, be kuudii law, be payi to nder ladde to. Abe ndefa mbeewa ba, abe ndefa ba kambe tan dido hay gooto

tenkataa ɓe haa mbeewa ba ɓenndi. Bojei
kadi yidi guppaade mo, wii mo:

-- Fowru!

O wii mo:

-- Naam!

O wii:

-- Barme o fasii, o gujgujtii kono teew .ngu
ina heddii ɓenndude seeda. Te so tawii teew
benndaani e nder mum ina wada ńaamon kon
nganndu-daa so tawii a modorii fumen tan ina
waawi addande ma ńawuuji kala. Duum noon,
tawde ledde de .ngasii, yah sel daa e nder
foonde he .ngaddaa doon leggal ńaamen.

Fowru wii mo:

-- Eey.. a baalii goonga..

Fowru naati e nder dunndu he tan, bojel
yetti ndiyam yuppi e dow jeyngol he.
Jeyngol .ngol fof ńifi. Fowru arti, o yii
fowru, o woni e woyde, omo wiya:

-- Miin dey mi duñcatno tan ndeke mi feriima
leggal, barme waklitima rufii. jooni kam
jeyngol ńifii, mi anndaa fof no mbadeten
ngon-den ko e ladde tuulaa-heelaa alaa fof
do neddo woni. Te so en mbiil eden njaha
wuro, en ndañat teñkoobe, yimbe ɓe .nganndat
ko gaay .ngon-den. Walla jom mbeewa ba yiita
mbeewa mum heptina en ndafien heen saqqaaji
keewdi.

Fowru wii mo:

-- Aan .ngondu-daa fof ko fijirde, .ngondu-daa
tan ko a fiyaaka, mawdo kellifaado, baddo
haqqille e hoore mum, ina rufii-yaha
tebbuuli ko mbad-daa ko wonaa laawol, jooni
noon hol no ndañirten jeyngol?

O yeccitii, o yii naange ina muta kañko
bojel, o wii:

-- Jooni dey feere ko wootere, a yii gurel
Hammadi'en nana, jeyngol nana toon wojja,
nana ina wojji ina wii coy. Te mbodo anndi

ko be deftube do be ngori do. Miin, mbodo anndi ko aan buri mi yaawde, aan buri mi heewde doole, buri mi heewde muñal. Duum noon, a girbitto njahaa nokkoyaa toon jeyngol ngartaa. So tawii a artii, ndefen bennda ñaamen gila naanje gasaani e dow koye men.

Fowru wii mo:

-- Mi jañii.

O fokkiti kadi, o abbi e yoolorde naanje, ina wojji-yaha, omo doga haa naanje gasi, muti. O darii noon, omo yattoo Hammadi Manna omo yenna ñum. O wii:

-- Hammadi Manna wondi tan ko wonde haaside, Hammadi Manna wondi tan ko wonaa neddo. O wadaaka barke sabu kañko e hoore makko, o sooyniima mbodo ara, mbodo yidi nokkude jeyngol. Ko ko o sooynii mi ko haasidaagal heewi bernde makko ko ñum wadi, mo ñifde jeyngol ngol woto mi nokkude heen. Kono noon: «Weli mbeewa, metti mbeewa nagge buri ñum ñirannde.» Teew o dey so tawii ko ñum o hutorii mi, o wonaa ñaamoowo heen, hay sinno o benndaani so mi yettiima min ñaamat mo.

O ruttitii omo duka o ari, o tawi bojel ñaamii teew o haa laabi, alaa ko heddi so wonaa yiye. O faandii bojel, bojel woni e woyde kadi, wii mo:

-- Enen dey, won ko ndañ-den doo. Sabu nde njah-daa, pal-daa daande tan, kaaw mbaroodi ar doo, tawi mi doo haayi juudam, fiyi mi, hañbi mi, ñaami teew o haa laabi benni, alaa ko mbaaw-den heen.

E ñder ñum, fowru waasii liiddi, waasii teew. Ko ñum wadi ina wiyee: «Kala ko njiy-daa e aduna ko haqqilantaagal buri. Kala ko neddo ina wada yoo ardin mijo so yidaa naatnude hoore mum e ngaska lugga tawo alaa ballo.»

TINNDOL HAKKUNDE FOWRU E MBEELWA

Meedii wadde sahaa gooto, fowru e mbeewa kawri e laawol. Duum noon, mbodo sikki so fowru e mbeewa kawrii ko yoodi ina jogori kewde doon.

Ndeen fowru finii subaka, ŋaamii haa haarii, haa reedu mum watti daasaade e leydi, wii ina yahkinoo e sara laabi he. Tawo haarii hanjkadi, haqqille artii. Andu yaha tan haa ndu hawri e mbeewa, njoodba ndimara, payba haa maayi. Tan ndu soppinii e leydi ndu jali, ndu jali haa ndu tampi. Ndu wii:

-- Dum kam ko mbeewa walla nanndu?

Mbeewa jaabii, wii:

-- Aahaa kay ko mbeewa.

O wii:

-- Aan kam, ko jam noddu maa doo walla ko bone noddu maa doo? Hod ko njahataa jooni aan tan gooto, hol ko yeewoystaa?

Mbeewa ba jaabaaki. Kanko fowru o wii:
-- So tawii a haalanaani mi doo konnguli didi goondudi, tawa miin kediido o mbodo anndi ko goongga, aan kaaldo o ada anndi ko goongga, yimbe fof kadi ina ŋganndi ko goongga, mi warete mi ŋaam maa. Kono so tawii a wadii duum, a haalanii kam konnguli didi goondudi mi woppu maa njahaa.

Mbeewa deyyi haa juuti, hebbitii wii mo:

-- Fowru!

O wii:

-- Naam!

O wii:

-- Goo, mbodo haalan maa konngol gadanol kedoo-daa no moyyi, ŋgol ŋganndu-daa ko ŋgol goongga, miin kaaloowo o mbodo anndi ko goongga, aan mo kaalanat-mi o kadi maa a

anndu ko goonga te yimbe jogorbe hedaaade be
kadi maa nganndu ko dum goonga, hay gooto
yeddataa.

O wii mo:

-- Haal!

O wii mo:

-- Ko adii fof so tawii a yii kam miin
mbeewa no pot-mi hannde nih, mbodo haari, ko
mi dimaro, mbodo fayi, a joodiima e leydi
ada jala, ada wadda e am dee jeewte
bolle-puuyde, ko won ko woni e reedu maa, a
heydaani. Sabu so a heyfuno a jogotaako
pellital haaldude e am kaa haala njuutka.

O yani e leydi o jali, o jali haa doon
waawi haadde. O wii:

-- Ko Alla koon dey, a haalii goonga, ngol
foo koongol kam ina woodi tigi-rigi-rigi.
Hay-gooto waawaa ittude ngol doo koongol,
angol goondi.

O wii mbeewa ba:

-- Haal godngol kadi mi yeewa, a heddoriima
koongol gootol.

Mbeewa wii mo:

-- Fowru!

O wii:

-- Naam!

O wii:

-- Mbodo jokkan maa heen koongol difabol
ngol nganndu-daa ina goondi. Miin mbodo
anndi ko ngol goonga, aan maa a anndu ko
ngol goonga te kala kediido ngol anndat ko
ngol goonga.

O wii:

-- Haal, mbodo hedii maa, ko koongol gootol
tan keddori-daa. So tawii a haalaani, mi
warete.

Mbeewa wii:

-- So tawii a woppii kam mi hootii wuro
jooni, mi yettiima, mi yii yimbe be mi wii

dumen miin dey mi hawrii hannde e fowru te
min njewtidii ko juuti kono ſaamaani mi,
alaa fof jaſoowo, yimbe fof njeddat am.

Fowru yant e leydi jali, jali, jali,
wii:

-- Kooni ko aan haali goongga hannde, kala mo
mbiy-daa a hawrii e am dey kam te mi
ſaamaani ma ko jaleede tigi e kaawisaaji
mbarata dum, yeddete kadi, so a reenaaki nih
fiyete. Duum noon, tawde ko noon, a haalii
dii doo koŋguli didi goondudi mbeewa, yah
mi yaafi-maa-ma.

Mbeewa fokkiti, woddii fowru tan yetti
laabi celi rewi heen gootol. Fowru darii
doon haa pobbi gooti poydi ngari ina ſalli
yiilaade gila subbundu subaka haa hiiri hay
ko ſaami ndañaani. Ndu jali. Ndu wii:

-- Onon kam to paa-don, onon poykon kon.

Pobbi di mbii:

-- Minen dey gila min pini haa jooni min
njiilotoo ko ko min ſaami kono min ndonkii
dañde hay mettellu.

Fowru jali wii:

-- Kooni nganndee ko podooje ceerti, sabu
miin, jooni-jooni mbeewa payba wirtiima do,
min njewtidii ko juuti ne kay, wadi noon
miin mbodo haari mi heydaani, te miin Alla
ina walli mi, mi woppii dum hootii, nana
yaha jooni-jooni.

Be mbii:

-- Ko kaal-daa ko, ko goonga?

O jaabii, o wii:

-- Ko goonga tigi.

Pobbi di mbii mo:

-- Hol to ba rewi?

Fowru ndu fuunti be, holli be laawol
godnjgol, wii be:

-- Ba rewii doo jooni-jooni aba-na yaha.

Di ndewi e ngool laawol adi ngabboo mbeewa ba. Ndeen di mbirgitiima adi ndoga tan, punndi heewi, gulaali ngonti gooti adi ndoga adi njaha, adi ndoga adi njaha. Fowru ina rewna di gite, haa booyi tan bernde mum dilli wii:

-- Onon dey dum doo yoo taw wonaa goonga. Duum noon, mbodo-ni wada feere mi abboo di mi hebta mbeewam.

Ko duum wadi, ina wiye: «Moyyere fowru juutataa, yaafuya fowru juutataa. Fowru ina yifa fuuntude banndum tawo kadi fuunti ko hoore mum.»

Ndu rewi e majji, ndu abbi di, tawi wadi noon mbeewa kafium ko maalaado jam, selii laawol godngol ina anndunoo moyyere fowru juutataa. Di ndogi haa di tampi di ndoŋki yiytude haa di nguusii e wuro, haa di naati kadi e mbeddaaji adi njiiloo mbeewa, di mbaraa. Ko duum wadi, wiya: «Ko gujjo malaa ko fof, jom halal furi.»

TINNDOL HAKKUNDE FOWRU E BOTI JEEDIDI

Wadiino sahaa mbeewa ngoota ina joginoo boti jeedidi te aba yidnoo di no feewi. Nalawma gooto ba yidi yahde wuro ndaaranooyde di ko di haami. Ba noddi di aba reentina di fowru arooru doon ndu, sabu so di ngaccii ndu naatii e galle he tan, ndu haamat di.

Nde mbeewa ba yalti haa booyi seeda tan woodi koŋŋudo baafal ngal, wulli daande dow wii:

-- Biikonam moyyon, ngudditee baafal ngal, ko miin neene mon.

Kono boti di paami ndee doo daande wonaa daande yummumen, kono ko fowru, ko duum wadi, di calii udditde.

Fowru ndu yaawnii yehi to jeeyoowoo
boccoode soodi been, yari mbele maa daande
num wel. Kadi ndu dogani galle o, ndu
ñaagii boti di yoo ngaccu ndu naata. Kono
nde di njii takke baleeje e falanteere he
tan di njaabii:

-- Min nguddittaa sabu neene amen jogii ko
kolce daneeje.. Aan ko a fowru!

Fowru ndu dogani kadi to conndi
yeeyetee. Ndu wii jeeyoowo conndi o:

-- Muulanam e takkam he conndi!

Jom-conndi o fuddii salaade tan, fowru
ndu wullji:

-- Wad ko mbii-maa-mi ko, woto mi ñaamde ma.

E oon sahaa jom-conndi o huli no feewi,
muuli e takke mayru conndi mbele maa de
ndanwu tal.

Laawol tatabol ngol fowru ndu honjgi
kadi wii:

-- Biikonam, ngudditee kam neene mon addanii
on ko moyyi e mon.

Boti di mbii:

-- Hollu min takke maa tawo.

Nde di njii takke daneeje de di
ngudditi, tan fowru ndu naati ina doga.
Boti di kuli carii ina ndaara do cuudii: dii
naati e bar meeji, dii naati e bofi, dii
coori les leece, dii naati e les lehe. Kono
fowru ndu yiytiri di gootel gootel, modi di
kannji fof. Alaa ko heddingoo e majji so
wonaa botel surngel famdude ngel, ngeel ne
walli dum tan ko ina famdi te dañii sakkaade
les lahal teddunggal.

Jooni noon fowru ndu haarii, ndu yalti
ndu naati e ngesa, ndu daanii toon e les
lekki. Nde duum benni seeda tan, mbeewa ba
arti wuro. Mbaadi mettundi jañbil ba e
galle he. Kaake suudu de fof ina carii e
leydi, lehe keewde ina keli. Ba noddii

bikkon kon, kono hay-gootel jaabaaki. Caggal duum ba yiyyti botel buringgel famdude ngel ina sakkii les lahal. Nde ba nani ko kewnoo doon caggal mabba ko, ba aani no feewi, ba yalti aba woya.

E nder ngesa he, ba yii fowru ndu ina daanii haa watti harde, kadi ba yii reedu mayru ina dilla no feewi. Ba yaawnii ba yiiloyii mecekke. Waasataa tawa bikkon mabba ina n'guuri haa jooni! Ba seekiri reedu fowru ndu haqqille, tan boton kon ndiwi njalti. Kon njalti e reedu he tawo kon n'gaañaaki hay-nokku sabu fowru ndu modno kon tan taw nataani. Mbeewa ba e boton mum n'jaawnii, ndaaroyi kaaye mawde loowi dumen e reedu fowru he. Mbeewa ba yaawnii n'footi reedu ndu.

Nde fowru ndu fini, domdi no feewi, fayi to woyndu to mbele ina yara. Kono kaaye de no mbayi teddude nih njandini ndu e nder woyndu he, ndu yoolii. Nde boti jeedidi di njii dum, ndiwi, n'goni e amde sabu mbeltiima, hay yummajji weltiima sabu hanjadi di n'gontaa hulde fowru ndu.

Woni faandaare n'gol doo tinndol ko holliirde e wonde bone filtat, te ina arda mbaadi kala. Kono so neddo teeyii, haqqilii tan maa faam wonaa ko ranwi fof muudee. Ko dum wadi nduu doo fowru hebii fuuntude boton kon haa n'aami dumen, kono nde tawnoo n'gedu ina heen, mbeewa ba hebii bikkon mum sabu ko gujjo malaa fof jom halal buri.